

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور

۱۲. بخش پژوهش، فناوری و نوآوری

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین

کد موضوعی: ۲۸۰

شماره مسلسل: ۱۴۰۵۷

آذرماه ۱۳۹۳

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده	۲
مقدمه	۲
۱. احکام مرتبط با حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری در ماده واحده لایحه بودجه ۱۳۹۴	۴
۱-۱. تأمین منابع صندوق نوآوری و شکوفایی	۴
۱-۲. ممنوعیت کاهش اعتبارات علوم و فناوری	۵
۲. اعتبارات پژوهشی	۷
۱-۲. اهداف کلان حوزه پژوهش در اسناد و قوانین بالادستی	۷
۲-۲. محاسبه اعتبارات پژوهشی	۷
۲-۳. نسبت کل اعتبارات تحقیق و توسعه دولتی به بودجه کل کشور	۱۷
۲-۴. نسبت اعتبارات پژوهشی به تولید ناخالص داخلی	۱۸
۳. اعتبارات فناوری و نوآوری	۱۹
۴. کل اعتبارات پژوهش، فناوری و نوآوری	۲۱
جمع بندی و پیشنهادها	۲۲
منابع و مأخذ	۲۳

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور ۱۲. بخش پژوهش، فناوری و نوآوری

راهبردهای پیشنهادی برای بررسی لایحه بودجه ۱۳۹۴ در مجلس شورای اسلامی

در راستای ارتقای کارآیی و اثربخشی بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نسبت به سال‌های گذشته پیشنهاد می‌شود که نمایندگان و کمیسیون‌های محترم به موارد زیر تمرکز نمایند:

- **مبانی قانونی:** بررسی شود مبنای قانونی برآورد منابع و مصارف در بودجه در هریک از امور بخشی و فرابخشی چیست؟

- **تغییر هزینه‌ها:** آیا مجموعه اعتباراتی که در هریک از بخش‌های تخصصی (مانند مسکن، حمل‌ونقل، آموزش، بهداشت و...) پیش‌بینی شده است برای انجام وظایف آن حوزه (نه دستگاه) کافی است؟ دلیل تغییرات اعتبارات نسبت به سال قبل در هریک از بخش‌ها چیست؟

- **عدم قانونگذاری جدید:** در بررسی احکام بودجه، احکامی که در صدد قانونگذاری جدید یا اصلاح قوانین دائمی در لایحه هستند حذف شوند و همچنین مجلس از ارائه پیشنهادهای جدید از این دست اجتناب کند تا مانع از درهم‌ریختگی نظام قانونی و حقوقی کشور شود.

- **عدم ورود به اصلاح ردیف‌های بودجه‌ای:** مجلس از ورود به اصلاح ردیف‌های بودجه‌ای به خصوص ردیف‌های ذیل قوه مجریه اجتناب کند که این امر ناقض صلاحیت نظارتی مجلس و نقض تفکیک قواست.

- **اعمال اصلاحات بودجه‌ای توسط دولت:** در نهایت اینکه، مجلس بجای اینکه خودش برای اصلاح لایحه بودجه دست به کار شود، با بررسی راهبردهای بودجه در هریک از امور بخشی و فرابخشی، ظرفیت سیاسی و حقوقی لازم را برای اصلاح بودجه توسط دولت فراهم نماید.^۱

۱. برای اطلاعات بیشتر در این مورد به گزارش‌های «قواعد ناظر بر ارائه پیشنهادهای بودجه‌ای» به شماره مسلسل ۱۴۰۴۵ و «مجلس و بودجه: راهبردها و رویکردها» شماره مسلسل ۲۳۰۱۲۸۷۲ مراجعه شود.

چکیده

بررسی اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نشان می‌دهد حجم اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه با ۲۴ درصد افزایش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۳ به حدود ۴۷,۰۰۰ میلیارد ریال رسیده است. این رقم معادل حدود ۱/۷۵ درصد از بودجه عمومی دولت است. اگر اعتبارات پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تحقیق و توسعه در ردیف‌های متفرقه نیز به اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه افزوده شود، کل اعتبارات پژوهشی دولتی به حدود ۵۸,۰۰۰ میلیارد ریال می‌رسد که نسبت به سال ۱۳۹۳، ۲۵ درصد رشد نشان می‌دهد.

همچنین در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نسبت کل اعتبارات پژوهشی به بودجه کل کشور ۰/۶۹ درصد و همچنین نسبت آنها به تولید ناخالص داخلی (شاخص شدت تحقیق و توسعه) ۰/۴۳ درصد می‌باشد. این در حالی است که بررسی شاخص شدت تحقیق و توسعه دولتی در یک بازه زمانی وسیع‌تر یعنی طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ نشان می‌دهد که علی‌رغم افزایش مقدار مطلق اعتبارات پژوهشی دولتی و به دلیل اینکه تولید ناخالص داخلی با نرخ بیشتری رشد می‌کند (با توجه به نرخ بالای تورم)، نسبت اعتبارات مزبور به تولید ناخالص داخلی طی سال‌های فوق روندی کاهشی داشته است. از این رو، به نظر می‌رسد با تداوم این روند، تحقق اهداف کلان حوزه پژوهش (یعنی افزایش سهم پژوهش از تولید ناخالص داخلی به ۴ درصد تا سال ۱۴۰۴) امکانپذیر نخواهد بود.

مقدمه

توسعه علم، فناوری و نوآوری از مهمترین پیشران‌های بهره‌وری و رشد اقتصادی در دنیا به حساب می‌آیند و کشورهای پیشرو، پیشرفت‌های بلندمدت خود را با سیاستگذاری و سرمایه‌گذاری در این حوزه دنبال می‌کنند. در کشور ما نیز توسعه علم، فناوری و نوآوری یکی از مهمترین موضوعات مورد توجه در اسناد کلان کشور است. مقام معظم رهبری نیز بارها بر این مهم تأکید کرده‌اند که: «اگر امروز کشوری از لحاظ علمی پیشرفت نکرد، نه اقتصادش پیشرفت خواهد کرد، نه اقتدار جهانی‌اش پیشرفت خواهد کرد و نه زندگی مردم پیش خواهد رفت»^۱. به همین دلیل ایشان همواره دولتمردان را به سرمایه‌گذاری هرچه بیشتر در تولید علم و نوآوری علمی فراخوانده‌اند^۲ و در این خصوص می‌فرمایند:

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار نخبگان علمی سراسر کشور، ۱۳۷۸/۷/۱۹

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2976>

۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار نخبگان و برگزیدگان علمی با رهبر انقلاب، ۱۳۹۰/۷/۱۳

<http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=17464>

«اگر چنانچه بر روی مسئله علم و فناوری و نخبه‌پروری سرمایه‌گذاری کنیم، حتماً در یکی از با اولویت‌ترین کارها سرمایه‌گذاری کرده‌ایم. پیشرفت علمی و به‌دنبال آن، پیشرفت فناوری، به کشور و ملت این فرصت و این امکان را خواهد داد که اقتدار مادی و معنوی پیدا کند»^۱.

ایشان همچنین بر توسعه هدفمند علم و فناوری در نظام نوآوری تأکید کرده و می‌فرمایند: «در مورد این مسائل علمی: یکی تکمیل زنجیره علم و فناوری است؛ یعنی این زنجیره از ایده و فکر و سپس علم و سپس فناوری و سپس تولید و سپس بازار را ما باید تکمیل بکنیم، والا اگر چنانچه ما کار تحقیقاتی را کردیم، به فناوری هم رسیدیم، اما مثلاً تولید انبوه نشد، یا بازار برایش پیش‌بینی نشد، این ضربه خواهد خورد؛ همه اینها بایستی مورد توجه قرار گیرد و این زنجیره کار علمی، تا تولید و بازار بایستی دنبال بشود؛ یعنی نگاه‌ها باید روی مجموع این زنجیره باشد»^۲.

در همین راستا به‌ویژه در سال‌های اخیر، به موازات اقدامات مختلفی که در جهت توسعه علم و فناوری انجام شده، اهداف مختلفی در حوزه علم، پژوهش، فناوری و نوآوری در اغلب اسناد و برنامه‌های کلان کشور گنجانده شده است. به‌عنوان مثال دستیابی به جایگاه اول علمی و فناوری منطقه و همچنین افزایش مستمر نسبت هزینه‌های تحقیق و توسعه^۳ (R&D) به تولید ناخالص داخلی^۴ (GDP) و رساندن آن به ۳ درصد در پایان برنامه پنجم توسعه (سال ۱۳۹۴)، به‌عنوان اصلی‌ترین اهداف ملی حوزه علم و فناوری مطرح شده است.

ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۲ با تأکید بر اقتصاد دانش‌بنیان و نیز ابلاغ سیاست‌های کلی علم و فناوری در سال ۱۳۹۳ با تأکید بر افزایش بودجه تحقیق و پژوهش به حداقل ۴ درصد تولید ناخالص داخلی تا پایان سال ۱۴۰۴، توسعه علوم و فناوری‌های جدید، پشتیبانی از کارآفرینی و فعالیت‌های نوآورانه و توانمندسازی بخش خصوصی و تعاونی تأکید مجددی بر اهمیت روزافزون این مسئله برای کشور است.

با توجه به اهمیت موضوع، در این گزارش به بررسی وضعیت بودجه پژوهش، فناوری و نوآوری در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ و مقایسه آن با وضعیت سال‌های گذشته پرداخته می‌شود. بدین منظور ابتدا احکام مرتبط با حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری در ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ مرور می‌شود. سپس اعتبارات پژوهشی مندرج در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ بررسی می‌گردد. در این راستا ابتدا مروری بر اهداف کلان حوزه پژوهش در اسناد و قوانین بالادستی خواهد شد و سپس مقدار کل

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار نخبگان جوان، ۱۳۸۹/۷/۱۴

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10233>

۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۲/۰۶/۰۶

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=23715>

3. Research & Development

4. Gross Domestic Production

اعتبارات پژوهشی دولتی از حاصل جمع اعتبارات برنامه‌های تحقیق و توسعه، اعتبارات پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تحقیق و توسعه در ردیف‌های متفرقه محاسبه می‌شود. در ادامه شاخص‌های مهمی نظیر نسبت این اعتبارات به بودجه کشور و همچنین نسبت این اعتبارات به تولید ناخالص داخلی محاسبه و تحلیل شده است. در این گزارش به بررسی اعتبارات نوآوری و تجاری‌سازی نیز پرداخته می‌شود. این اعتبارات جزء اعتبارات تحقیق و توسعه کشور منظور نمی‌شوند بلکه به‌طور مجزا تحلیل خواهند شد. پس از آن کل اعتبار در نظر گرفته شده برای علم، فناوری و نوآوری بررسی خواهد شد که از جمع اعتبارات پژوهشی و اعتبارات فناوری و نوآوری حاصل می‌شود. این گزارش با جمع‌بندی یافته‌ها و ارائه پیشنهادهایی برای اصلاح یا الحاق به لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ به پایان خواهد رسید.

۱. احکام مرتبط با حوزه پژوهش، فناوری و نوآوری در ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۳۹۴

در ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۳۹۴، دو بند مرتبط با فناوری و نوآوری به شرح زیر گنجانده شده است:

۱-۱. تأمین منابع صندوق نوآوری و شکوفایی

طبق ماده (۵) قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، به‌منظور کمک به تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات و شکوفاسازی و کاربردی نمودن دانش فنی از طریق ارائه کمک و تسهیلات قرض‌الحسنه و تسهیلات بدون اخذ هرگونه تضمین و مشارکت با اختیار بخشش تمام یا بخشی از سهم مشارکت به شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان، صندوقی تحت عنوان صندوق نوآوری و شکوفایی وابسته به شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری و زیر نظر رئیس شورا تأسیس شد. طبق تبصره «۲» این ماده، سرمایه اولیه صندوق نوآوری و شکوفایی به میزان سی هزار میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و به‌تدریج حداکثر ظرف سه سال از محل صندوق توسعه ملی یا حساب ذخیره ارزی تأمین می‌شود.

هر ساله در ماده واحده قوانین بودجه‌بندی در ارتباط با پیش‌بینی اعتباراتی از محل صندوق توسعه ملی برای تأمین سرمایه اولیه صندوق نوآوری و شکوفایی گنجانده می‌شود. این بند در لایحه بودجه ۱۳۹۴ به‌صورت زیر است:

تبصره «۵» - بند «ز»

به منظور تحقق بخشی از اهداف مندرج در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری و اختراعات مصوب ۱۳۸۹/۸/۵ به‌ویژه تبصره «۲» ماده (۵) قانون مذکور معادل ریالی مبلغ سیصد میلیون (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار از محل صندوق نوآوری و شکوفایی بابت حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان اختصاص می‌یابد. مبلغ ارزی مذکور برای صندوق توسعه ملی بازگشت از منابع محسوب می‌شود. تبدیل دلار به ریال موضوع این بند در مرکز مبادلات ارزی زیر نظر بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران صورت می‌گیرد.

علاوه بر پیش‌بینی اعتباراتی از محل صندوق توسعه ملی جهت تأمین سرمایه اولیه، دولت موظف است از سال سوم به بعد در لایحه بودجه، حداقل نیم درصد (۰/۵٪) از منابع بودجه عمومی خود را (که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ حدود ۱۳,۰۰۰ میلیارد ریال برآورد می‌شود) جهت کمک به این صندوق در نظر بگیرد. این در حالی است که اساسنامه صندوق نوآوری و شکوفایی در بهمن ماه ۱۳۹۰ به تصویب هیئت وزیران رسیده است و از آن زمان نه تنها هنوز سرمایه اولیه آن تأمین نشده است، بلکه سهم نیم درصدی صندوق از منابع بودجه عمومی دولت که قرار بود به صورت سالیانه و از سال سوم به بعد جهت کمک به صندوق اختصاص یابد، نیز به صورت کامل تحقق نیافته است. البته طبق پیگیری‌های به عمل آمده، تقریباً کل اعتبارات پیش‌بینی شده در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ (یعنی دویست میلیون (۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار) به صندوق نوآوری و شکوفایی تخصیص یافته است، اما بررسی طرح‌های ارائه شده توسط شرکت‌های دانش‌بنیان توسط صندوق نوآوری و شکوفایی با سرعت کافی پیش نمی‌رود. به عبارت دیگر، مراحل ارزیابی شرکت‌ها و طرح‌های آنها جهت برخورداری از تسهیلات صندوق نوآوری و شکوفایی به کندی انجام می‌شود. به همین دلیل بخشی از منابع تخصیص یافته در سال‌های قبل همچنان در حساب صندوق نوآوری و شکوفایی باقیمانده است. در جدول ۱ احکام مربوط به تأمین منابع صندوق نوآوری و شکوفایی در ماده واحده‌های قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۳ و لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ مرور شده است.

۲-۱. ممنوعیت کاهش اعتبارات علوم و فناوری

به موجب بند «س» تبصره «۱۹» ماده واحده لایحه ۱۳۹۴، کاهش اعتبارات برنامه‌های فصل توسعه علوم و فناوری و پژوهش کاربردی ذیل سایر فصول توسط دستگاه‌های اجرایی، ممنوع است.

این حکم قانونی می‌تواند تأثیر مثبتی در اطمینان از عدم کاهش اعتبارات توسعه علوم و فناوری و پژوهش کاربردی داشته باشد.

جدول ۱. مروری بر احکام تأمین منابع صندوق نوآوری و شکوفایی در ماده واحده قوانین بودجه ۱۳۹۰-۱۳۹۳ و لایحه بودجه سال ۱۳۹۴

قانون بودجه	بند	متن قانون	توضیحات
۱۳۹۰	جزء «ح» بند «۲» ماده واحده	از محل افزایش درآمد حاصل از صادرات نفت و میعانات گازی مازاد بر مبالغ مندرج در بند «۱» قانون، یک میلیارد دلار (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) بابت صندوق نوآوری و شکوفایی و فناوری‌های نوین اختصاص می‌یابد.	طبق گزارش تفریغ ۱۳۹۰ اعتبار پیش‌بینی شده نه تنها به صندوق نوآوری و شکوفایی تخصیص نیافته بلکه در حوزه فناوری‌های نوین نیز به درستی هزینه نشده است.
۱۳۹۱	بند «۲-۳» ماده واحده	از محل مازاد ارزش حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی پس از تأمین مصارف صدر بند مذکور، پانصد میلیون دلار (۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰) برای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - صندوق نوآوری و شکوفایی اختصاص داده شود.	طبق گزارش تفریغ ۱۳۹۱ اعتبار پیش‌بینی شده در قانون به صندوق نوآوری و شکوفایی اختصاص نیافته است
۱۳۹۲	اعتبارات ردیف‌های موردی موقت	۷۵۰,۰۰۰ میلیون ریال کمک به افزایش سرمایه دولت در صندوق نوآوری و شکوفایی	
۱۳۹۳	بند «ح» تبصره «۵» ماده واحده	صندوق توسعه ملی مکلف است هم‌ارز ریالی مبلغ دویست میلیون (۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار برای افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی بابت حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان به‌صورت تسهیلات اختصاص دهد. تبدیل دلار به ریال موضوع این بند در مرکز مبادلات ارزی صورت می‌گیرد.	به شکل اعتبار ۵,۳۰۰,۰۰۰ میلیون ریال به معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور - کمک به افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی منظور شده است ۹۸۷,۵۰۸ میلیون ریال برای معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور - برای کمک به افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی منظور شده است. طبق گزارش‌ها، این مبلغ تقریباً به‌صورت کامل به صندوق نوآوری و شکوفایی تخصیص یافته است اما بخش کمی از آن در قالب تسهیلات به شرکت‌های دانش‌بنیان داده شده است و بخش بیشتری از آن در حساب صندوق توسعه ملی باقی مانده است.
لایحه ۱۳۹۴	بند «ز» تبصره «۵» ماده واحده	به منظور تحقق بخشی از اهداف مندرج در قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری و اختراعات مصوب ۱۳۸۹/۸/۵ به‌ویژه تبصره «۲» ماده (۵) قانون مذکور معادل ریالی مبلغ سیصد میلیون (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار از محل صندوق نوآوری و شکوفایی بابت حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان اختصاص می‌یابد. مبلغ ارزی مذکور برای صندوق توسعه ملی بازگشت از منابع محسوب می‌شود. تبدیل دلار به ریال موضوع این بند در مرکز مبادلات ارزی زیر نظر بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران صورت می‌گیرد.	به شکل اعتبار ۸,۵۵۰,۰۰۰ میلیون ریالی ذیل معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور - کمک به افزایش سرمایه صندوق نوآوری و شکوفایی شده است.

۲. اعتبارات پژوهشی

۲-۱. اهداف کلان حوزه پژوهش در اسناد و قوانین بالادستی

نظر به اهمیت تحقیق و پژوهش و به منظور افزایش مستمر هزینه‌های تحقیقات در کشور، اهداف مشخصی در اسناد و قوانین بالادستی تعیین شده است که عبارتند از:

– سیاست‌های کلی علم و فناوری ابلاغی مقام معظم رهبری (دام ظلّه)

افزایش بودجه تحقیق و پژوهش به حداقل ۴ درصد تولید ناخالص داخلی تا پایان سال ۱۴۰۴ با تأکید بر مصرف بهینه منابع و ارتقای بهره‌وری.

– نقشه جامع علمی کشور (افق ۱۴۰۴)

- شاخص‌های کلان علم و فناوری: سهم تحقیقات از تولید ناخالص داخلی به ۴ درصد برسد.
- راهبرد کلان (۱): ایجاد تسهیلات قانونی برای افزایش سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در تحقیق و توسعه و ارتقای سهم اعتبارات پژوهشی بخش غیردولتی از تولید ناخالص داخلی.

– برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰-۱۳۹۴)

بند «ه» ماده (۱۶) – به منظور افزایش سهم تحقیق و پژوهش از تولید ناخالص داخلی به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که سهم پژوهش از تولید ناخالص داخلی، سالیانه به میزان نیم درصد (۰/۵٪) افزایش یافته و تا پایان برنامه به سه درصد (۰/۳٪) برسد. در این راستا دولت موظف است منابع تحقیقات موضوع این بند را هر سال در بودجه سنواتی در قالب برنامه‌های خاص مشخص نموده و نیز در پایان سال گزارش عملکرد تحقیقاتی کشور موضوع این بند را به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند.

۲-۲. محاسبه اعتبارات پژوهشی

کل اعتبارات دولتی اختصاص یافته به پژوهش (تحقیق و توسعه) در هر سال برابر است با:

(اعتبارات برنامه‌های تحقیق و توسعه) +

(اعتبارات پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت) +

(اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تحقیق و توسعه در ردیف‌های متفرقه)

برای شناسایی ردیف‌های برنامه‌های پژوهشی صرفاً به عنوان برنامه‌ها اکتفا نشده است، بلکه به

تبعیت از راهنمای فراسکاتی برای اندازه‌گیری هزینه‌های تحقیق و توسعه به ماهیت برنامه‌ها توجه شده است. نظر به اینکه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴، فعالیت‌های ذیل برنامه‌های مختلف نیز عنوان شده است، تشخیص ماهیت برنامه‌های پژوهشی یا تشخیص بخش‌هایی از برنامه‌های دیگر که صرف فعالیت‌های تحقیق و توسعه گردیده، با سهولت بیشتری امکانپذیر شده است.

الف) اعتبارات برنامه‌ای

در جدول ۲، اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه به تفکیک فصول مختلف ارائه شده است. ملاک انتخاب این برنامه‌ها، معیارهایی است که در راهنمای فراسکاتی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه برای شناسایی و اندازه‌گیری هزینه‌های فعالیت‌های تحقیق و توسعه شرح داده شده است.^۱ همان‌طور که مشاهده می‌شود برای انتخاب فعالیت‌های تحقیق و توسعه صرفاً به‌عنوان برنامه‌ها اکتفا نشده است. بلکه ماهیت برنامه‌ها با توجه به فعالیت‌هایی که ذیل هر برنامه انجام می‌شود مدنظر قرار گرفته است. بنابراین ممکن است در وهله اول به نظر برسد که برنامه‌هایی نظیر برنامه مدیریت و راهبری علم و فناوری، برنامه تعامل و انتشار علم و فناوری و... ماهیتی پژوهشی ندارند و نباید در هزینه‌کرد تحقیق و توسعه لحاظ شوند. اما بررسی فعالیت‌های ذیل چنین برنامه‌هایی نشان می‌دهد که بخشی از اعتبارات آنها صرف تحقیق و توسعه می‌شود. در مورد برنامه‌هایی نظیر برنامه پژوهش کاربردی (در فصول مختلف) نیز ممکن است به نظر برسد کل اعتبار این برنامه صرف تحقیق و توسعه می‌شود. اما در این مورد نیز، فعالیت‌های ذیل برنامه نشان می‌دهند که بخشی از اعتبارات صرف فعالیت‌های غیرپژوهشی می‌شود که از اعتبار کل برنامه کسر شده است.^۲

---

۱. برای اطلاعات بیشتر در این خصوص، گزارش آشنایی با اندازه‌گیری هزینه‌های تحقیق و توسعه براساس راهنمای فراسکاتی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۰، شماره مسلسل ۱۰۷۶۹ را ملاحظه نمایید.
۲. این بخش از اعتبارات کسر شده در اعتبارات مربوط به فناوری و نوآوری لحاظ شده است (قسمت ۳ این گزارش را ملاحظه نمایید).

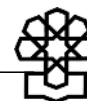

جدول ۲. اعتبارات برنامه‌های تحقیق و توسعه به تفکیک فصول و برنامه‌ها (۱۳۹۳-۱۳۹۴)

(میلیون ریال)

کد برنامه	عنوان برنامه	۱۳۹۳	۱۳۹۴	درصد تغییر	توضیحات
فصل قانونگذاری					
۱۰۱۰۳	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۱۰,۰۰۰	۹۹,۰۰۰	-۱۰	
فصل اداره امور عمومی					
۱۰۲۰۶	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۵,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	۱۰۰	
۱۰۲۱۵	برنامه تحقیقات راهبردی	۳۵۹,۵۵۱	۲۹۴,۷۰۴	-۱۸	
۱۰۲۲۹	برنامه راهبری و حمایت از انتقال توسعه فناوری‌های خاص	۲۱۴,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	۱۷	
فصل امور قضایی					
۱۰۳۰۶	برنامه‌های کاربردی	۳,۰۰۰	۳,۰۴۵	۱/۵	
فصل خدمات مالی، فنی، مدیریت و برنامه‌ریزی					
۱۰۴۱۱	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱,۴۱۲,۲۵۵	۱,۷۳۵,۴۳۹	۲۳	
فصل علم و فناوری					
۱۰۵۰۲	برنامه پژوهش و تدوین راهبردها	۱,۴۵۰,۴۸۴	۱,۷۰۷,۹۷۲	۱۸	
۱۰۵۰۳	برنامه حمایت از پژوهش‌های غیرتجاری	۵۶,۶۱۲	۱۴,۴۰۰	-۷۵	
۱۰۵۰۶	برنامه پژوهش‌های دانشگاهی	۵,۶۲۴,۴۱۴	۹,۲۹۵,۵۶۹	۶۵	
۱۰۵۰۹	برنامه پژوهش	۷,۷۳۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۱۰	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۷۶۶,۴۰۲	۶۵۶,۵۱۱	-۱۴	
۱۰۵۱۲	برنامه حمایت از مراکز علمی و فناوری	۸۰,۵۰۲	۵۴,۲۳۲	-۳۳	
۱۰۵۱۳	برنامه حمایت از تحقیقات کاربردی علمی و فناوری تقاضامحور	۱۳۱,۴۰۶	۱۷۱,۲۶۶	۳۰	
۱۰۵۱۴	برنامه حمایت از تحقیق و توسعه تجاری و صنعتی	۴۱۳,۶۰۸	۵۸۱,۳۱۰	۴۱	
۱۰۵۱۵	برنامه توسعه فن‌آفرینی	-	۱۴,۰۰۲	-	مربوط به فعالیت‌های تحقیق و توسعه
۱۰۵۱۷	برنامه حمایت از توسعه علوم و فناوری‌های نوین	۱,۰۱۴,۶۰۲	۱,۰۶۲,۶۰۱	۵	
۱۰۵۱۸	برنامه مدیریت و راهبری علم و فناوری	-	۱,۰۹۷,۶۵۵	-	مربوط به فعالیت‌های تحقیق و توسعه
۱۰۵۲۰	برنامه تولید فرآورده‌های بیولوژیک	۴۶۳,۵۱۲	۵۶۷,۵۴۳	۲۲	
۱۰۵۲۱	برنامه توسعه فضاهای علمی و فناوری	۱,۱۷۰,۰۶۱	۱,۷۰۰,۱۵۹	۴۵	
۱۰۵۲۲	برنامه حمایت از توسعه قطب‌های علمی	۵۶,۸۰۰	۴۹,۱۹۲	-۱۳	
۱۰۵۲۴	توسعه علوم طبیعی محض و کاربردی	۸۷۵,۴۹۴	۹۹۷,۱۵۱	۱۴	
۱۰۵۲۵	توسعه علوم مهندسی و فناوری پایه و کاربردی	۱,۲۳۱,۵۷۸	۱,۱۶۹,۹۸۷	-۵	
۱۰۵۲۶	توسعه علوم پزشکی و پایه کاربردی	۱,۲۲۷,۵۵۶	۱,۹۰۸,۵۵۲	۵۵	
۱۰۵۲۷	توسعه علوم کشاورزی پایه و کاربردی	۱۰۶,۹۱۴	۱۰۷,۹۰۵	۱	
۱۰۵۲۸	توسعه علوم اجتماعی پایه و کاربردی	۱۶۸,۹۵۳	۱۹۲,۶۶۳	۱۴	
۱۰۵۲۹	توسعه علوم انسانی پایه و کاربردی	۶۴۲,۲۴۱	۵۹۰,۰۷۸	-۸	
۱۰۵۳۰	برنامه معرفی و ارائه موجودی علمی و فناوری	-	۸۴,۷۲۹	-	مربوط به فعالیت‌های تحقیق و توسعه
۱۰۵۳۳	برنامه تعامل و انتشار علم و فناوری	-	۸۳,۷۵۰	-	مربوط به فعالیت‌های تحقیق و توسعه

کد برنامه	عنوان برنامه	۱۳۹۳	۱۳۹۴	درصد تغییر	توضیحات
۱۰۵۳۴	حمایت از همکاری‌ها و دیپلماسی فناوری	۲۸۸,۳۱۱	۵۶۳,۱۷۷	۹۵	
۱۰۵۳۸	برنامه حمایت از توسعه زیست‌فناوری	۲۰۲,۰۷۴	۱۲۱,۳۰۰	-۴۰	
۱۰۵۳۹	برنامه حمایت از توسعه فناوری نانو	۵۴۵,۰۰۰	۳۷۰,۰۰۰	-۳۲	
	برنامه حمایت از توسعه میکروالکترونیک	۶۰,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۴۱	برنامه حمایت از توسعه پژوهش و کاربرد انرژی‌های نو	۷۵,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۴۲	برنامه حمایت از توسعه پژوهش و کاربرد سلول‌های بنیادی	۷۵,۰۰۰	۰	-۱۰۰	این برنامه‌ها در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ به عنوان فعالیت به ذیل برنامه ۱۰۵۱۷ منتقل شده است
۱۰۵۴۳	برنامه حمایت از توسعه پژوهش و تولید گیاهان دارویی و تدوین طب ایرانی	۹۰,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۴۴	برنامه حمایت از توسعه فناوری‌های بین‌رشته‌ای و نوین	۲۴۷,۰۰۰	۲۳۱,۸۰۰	-۶	
۱۰۵۴۵	برنامه حمایت از فناوری اطلاعات و ارتباطات	۴۵,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۴۶	برنامه حمایت از توسعه فناوری هوا-فضا	۲۳۶,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۴۸	برنامه کمک به نهضت تولید علم توسعه و ارتقای علوم کاربردی	۴۲,۷۸۵	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۴۹	برنامه کمک به نهضت تولید علم توسعه و ارتقای علوم انسانی علوم و معارف اسلامی	۲۵,۰۰۰	۱۰۰,۰۸۰	۳۰۰	
۱۰۵۵۰	برنامه کمک به نهضت تولید علم توسعه و ارتقای علوم پایه	۱۰,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۵۱	برنامه کمک به نهضت تولید علم توسعه و ارتقای علوم بین‌رشته‌ای و نوظهور	۱۰,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۵۲	برنامه راهبردی و حمایت از پروژه‌های کلان فناوری ملی	۲۹۴,۰۰۰	۰	-۱۰۰	این برنامه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ به عنوان فعالیت به زیربرنامه ۱۰۵۱۰ منتقل شده است
۱۰۵۵۵	برنامه حمایت از فناوری‌های نرم و هویت‌ساز	۱۰,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۵۶	برنامه حمایت از توسعه فناوری‌های حوزه آب، خشکسالی، فرسایش و محیط زیست	۱۰۰,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۱۰۵۵۸	برنامه دانش‌افزایی در حوزه علوم اسلامی	۷۰,۰۰۰	۶۵,۴۸۹	-۶	
فصل دفاع					
۲۰۱۲۹	برنامه پژوهش‌های کاربردی و تحقیقات نظامی	۴۹۹,۵۵۰	۵۳۴,۶۴۲	۷	
فصل آموزش					
۳۰۱۰۹	برنامه آموزش دکترای تخصصی و فوق تخصصی	۷,۸۵۵,۳۳۲	۹,۸۹۹,۶۴۴	۲۶	
۳۰۱۱۴	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۲۴۸,۷۳۳	۳۲۸,۱۸۲	۳۲	
۳۰۱۲۷	برنامه تحقیقات کاربردی آموزش عالی	۱۳,۰۰۰	۹,۰۰۰	-۳۱	
۳۰۱۵۳	برنامه تحقیقات کاربردی آموزش و پرورش	۱۲۹,۸۶۳	۱۷۱,۸۵۰	۳۲	
فصل فرهنگ و هنر، رسانه‌های جمعی و گردشگری					
۳۰۲۰۹	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۱,۱۰۰	۱۴۹,۵۸۹	۱,۲۷۵	
۳۰۲۲۷	برنامه اکتشاف، باستان‌شناختی و تاریخی	۱۷۰,۶۶۸	۱۸۶,۱۲۳	۹	
۳۰۲۵۱	برنامه حمایت از پژوهش‌های فرهنگی غیردولتی	۱۰,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
۳۰۲۶۹	برنامه مطالعه و پژوهش‌های راهبردی فرهنگی-دینی	۲۲۵,۶۹۰	۰	-۱۰۰	

کد برنامه	عنوان برنامه	۱۳۹۳	۱۳۹۴	درصد تغییر	توضیحات
فصل بهداشت و سلامت					
۳۰۳۰۷	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۰,۰۰۰	۱۷,۷۰۰	۷۷	
فصل رفاه و تأمین اجتماعی					
۳۰۴۱۵	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۲۳,۰۰۰	۳۲۰,۱۷۹	۱,۲۹۲	
فصل کشاورزی و منابع طبیعی					
۴۰۱۰۸	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۶,۴۶۶,۸۲۴	۶,۹۴۵,۸۷۲	۷	
فصل منابع آب					
۴۰۲۰۵	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۰۶,۹۳۵	۱۶۱,۲۸۰	۵۱	
فصل صنعت و معدن					
۴۰۳۰۳	برنامه زمین‌شناسی	۵۹۲,۹۴۳	۱۰۵,۱۴۲	۸۲	
۴۰۳۰۵	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۷۸,۳۱۴	۱۸۳,۶۴۰	۳	
فصل بازرگانی و تعاون					
۴۰۵۰۵	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۶,۰۰۰	۰	-۱۰۰	
فصل انرژی					
۴۰۶۱۳	برنامه پژوهش‌های کاربردی هسته‌ای	۵۴۰,۵۴۱	۷۴۲,۸۰۳	۳۷	
فصل حمل‌ونقل					
۴۰۷۰۵	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۳,۹۱۴	۱۵,۰۲۰	۸	
فصل ارتباطات و فناوری اطلاعات					
۴۰۸۰۷	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۱۱,۲۹۳	۱۳۳,۵۵۲	۲۰	
۴۰۸۲۱	برنامه توسعه فناوری و کاربردهای فضایی	۳۰۶,۶۵۸	۵۴۳,۳۸۸	۷۷	
فصل مسکن و عمران شهری، روستایی و عشایری					
۴۰۹۱۰	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۳۵,۰۲۸	۳۰۳,۲۷۰	۱۲۵	
۴۰۹۱۴	برنامه توسعه بانک‌های اطلاعات و فناوری ساختمان و مسکن	۱۵,۲۶۲	۲۲,۷۷۰	۴۹	
جمع کل		۳۷,۶۸۸,۴۹۳	۴۶,۷۲۴,۹۰۷	۲۴	

بررسی اعتبارات برنامه‌های تحقیق و توسعه نشان می‌دهد حجم اعتبارات برنامه‌های تحقیق و توسعه از ۳۷,۶۸۸,۴۹۳ میلیون ریال در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ به ۴۶,۷۲۴,۹۰۷ میلیون ریال در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ افزایش یافته است. به عبارت دیگر حجم اعتبارات برنامه‌های تحقیق و توسعه حدود ۲۴ درصد افزایش داشته است.

بیشترین افزایش در اعتبارات برنامه‌های تحقیق و توسعه به موارد زیر مربوط است:

- برنامه پژوهش‌های کاربردی فصل رفاه و تأمین اجتماعی (۱۲۹۲ درصد افزایش)،
- برنامه پژوهش‌های کاربردی فصل فرهنگ و هنر، رسانه‌های جمعی و گردشگری (۱۲۷۵ درصد

افزایش)،

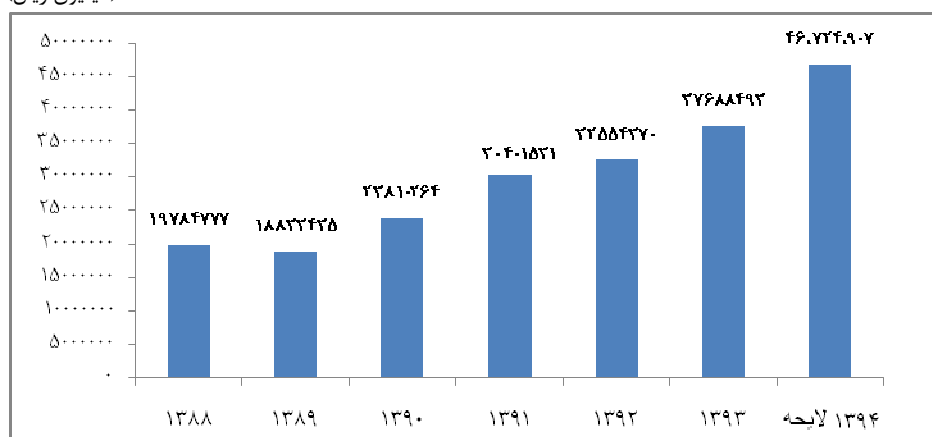
البته لازم به ذکر است که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ تغییرات نسبتاً زیادی از حیث

ردیف‌های برنامه‌ای رخ داده است. به‌عنوان مثال برخی ردیف‌های برنامه‌ای که در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ به‌صورت یک ردیف مستقل وجود داشت، در لایحه سال ۱۳۹۴ حذف شده و به شکل فعالیت به ذیل برنامه‌های دیگر منتقل شده است. این برنامه‌ها در جدول با ۱۰۰ درصد کاهش مشخص شده‌اند. لذا در تحلیل درصد افزایش و کاهش اعتبارات برنامه‌ای در جدول فوق باید این نکته مهم را مدنظر داشت.

در نمودار ۱ نیز روند تغییرات اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه در قوانین بودجه سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۳ و لایحه ۱۳۹۴ نشان داده شده است. همان‌طور که در نمودار مشاهده می‌شود، حجم مطلق اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه به موازات افزایش بودجه سالیانه کشور، هر سال نسبت به سال قبل افزایش یافته است (به‌استثنای سال ۱۳۸۹).

نمودار ۱. جمع کل اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه (۱۳۸۸ - ۱۳۹۴)

(میلیون ریال)

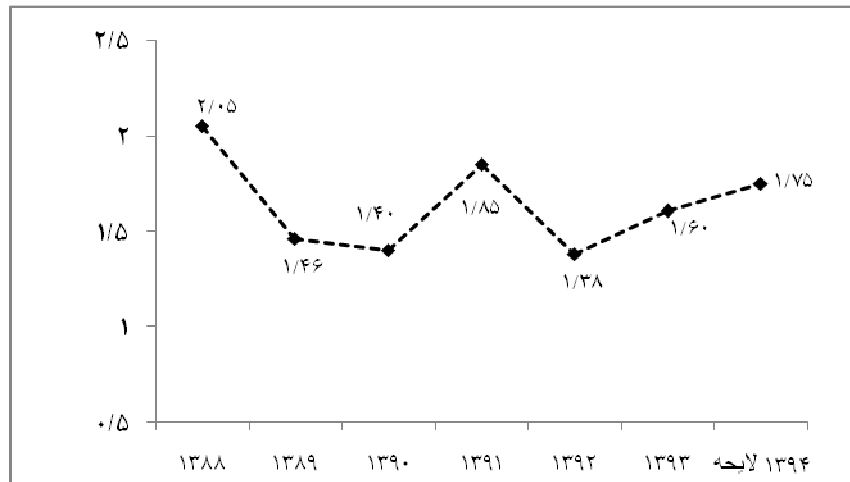

نسبت اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه دولت به بودجه عمومی دولت در نمودار ۲ نشان داده شده است. مشاهده می‌شود که در اغلب بجز سال ۱۳۸۸ در بقیه سال‌ها کمتر از ۲ درصد اعتبارات بودجه عمومی دولت در برنامه‌های مرتبط با تحقیق و پژوهش گنجانده شده است.

نمودار ۲. سهم اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه از بودجه عمومی دولت

(درصد)

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نیز ۱/۷۵ درصد از اعتبارات بودجه عمومی دولت به اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه اختصاص یافته است که نسبت به لایحه بودجه سال گذشته ۰/۱۵ درصد افزایش یافته است.

ب) اعتبارات پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت
جدول ۳ اعتبارات پژوهشی و بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت از قانون سال ۱۳۹۰ تا لایحه سال ۱۳۹۴ را نشان می‌دهد.

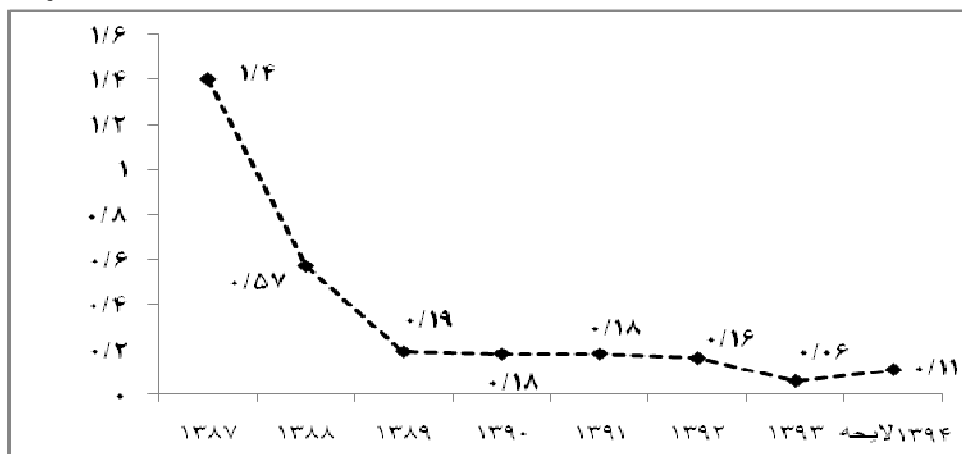
جدول ۳. اعتبارات پژوهشی و بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت از قانون سال ۱۳۹۰ تا لایحه سال ۱۳۹۴

(میلیون ریال)

ردیف	عنوان	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	لایحه ۱۳۹۴
۱	بودجه پژوهشی شرکت‌های دولتی سودده	۴,۱۴۳,۷۹۲	۵,۱۶۳,۴۳۹	۲,۹۰۷,۶۷۸	۲,۵۲۷,۵۸۰	۲,۶۵۹,۴۸۷
۲	بودجه پژوهشی شرکت‌های دولتی زیانده	-	۶۷,۰۰۰	۶۵,۵۸۳	۶۶,۵۶۵	۶۱,۱۶۰
۳	بودجه پژوهشی بانک‌ها	۳۷۹,۴۳۶	۱۵۳,۱۷۲	۸۸,۶۷۵	۵۹,۹۴۰	۵۲,۶۳۷
۴	بودجه پژوهشی مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت	۱,۷۳۵,۶۰۷	۲,۱۲۲,۰۰۰	۵,۳۸۲,۰۱۵	۱,۰۸۰,۰۰۰	۳,۷۸۷,۰۰۰
	مجموع اعتبارات پژوهشی	۶,۲۵۸,۸۳۵	۷,۵۰۵,۶۱۱	۸,۴۴۳,۹۵۱	۳,۶۷۴,۱۴۵	۶,۵۶۰,۲۸۴
	کل بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت	۳,۵۵۰,۶۵۶,۳۶۵	۴,۲۱۱,۷۶۵,۲۸۹	۵,۳۵۷,۹۶۳,۹۹۵	۵,۹۷۱,۲۵۷,۷۳۸	۵,۹۶۶,۶۶۹,۸۸۵
	نسبت اعتبارات پژوهشی به بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی (درصد)	۰/۱۸	۰/۱۸	۰/۱۶	۰/۰۶	۰/۱۱

نمودار ۳ نسبت اعتبارات پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی به بودجه آنها را در سال‌های اخیر نشان می‌دهد.

نمودار ۳. نسبت اعتبارات پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی به بودجه آنها (درصد)

در اینجا لازم است تحلیل بیشتری درباره اعتبارات پژوهشی شرکت‌های دولتی ارائه شود. همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد در لایحه بودجه ۱۳۹۴ کل هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت ۶,۵۶۰,۲۸۴ میلیون ریال است. بر این اساس کلیه شرکت‌هایی که بیش از یک درصد از مبلغ فوق را تأمین کرده‌اند، یعنی هزینه امور پژوهشی آنها بیش از ۶۵,۰۰۰ میلیون ریال باشد در جدول ۴ آورده شده‌اند.

جدول ۴. هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه ۱۳۹۴

ردیف	شماره طبقه‌بندی	نام شرکت	هزینه امور پژوهشی (میلیون ریال)	سهم از کل بودجه پژوهشی شرکت‌ها (درصد)
۱	۳۰۰۵۰۰	سازمان صنایع دفاع	۳,۴۶۷,۰۰۰	۵۲/۸
۲	۲۳۴۵۰۰	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران	۲۷۵,۵۰۰	۴/۲
۳	۲۹۵۳۶۰	شرکت صنایع هوایی قدس	۳۴۰,۰۰۰	۵/۲
۴	۳۰۱۵۰۰	سازمان بنادر و دریانوردی	۳۲۰,۰۰۰	۴/۹
۵	۲۳۱۵۰۰	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (مادر تخصصی)	۲۸۸,۰۰۰	۴/۴
۶	۲۲۱۰۰۰	شرکت توانیر (مادر تخصصی برق)	۱۳۰,۰۰۰	۲/۰
۷	۲۵۵۰۰۰	شرکت سهامی پشتیبانی و نوسازی هلیکوپترهای ایران، پنها	۵۷۵,۰۰۰	۸/۸
۸	۲۵۵۱۰۰	شرکت سهامی صنایع هواپیماسازی ایران، هسا	۱۳۹,۷۵۰	۲/۱
۹	۲۵۴۵۰۰	شرکت سهامی صنایع هواپیمایی ایران (صها)	۱۱۸,۰۰۰	۱/۸
۱۰	-	سایر شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت	۹۰۷,۰۳۴	۱۳/۸
جمع کل			۶,۵۶۰,۲۸۴	۱۰۰/۰

جدول ۴ نشان می‌دهد که سازمان صنایع دفاع نزدیک به ۵۳ درصد از کل بودجه پژوهشی شرکت‌های دولتی را به خود اختصاص داده است.

ج) اعتبارات تحقیق و توسعه در ردیف‌های متفرقه

در ردیف‌های متفرقه نیز اعتبارات پژوهشی وجود دارند. شرح اعتبارات پژوهشی در ردیف‌های متفرقه نیز در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵. اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تحقیق و توسعه
در ردیف‌های متفرقه و اعتبارات نهادهای خاص از سال ۱۳۹۱ تا سال ۱۳۹۴

(میلیون ریال)

کد	عنوان	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴ (لایحه)
۵۳۰۰۰۰	اعتبارات متمرکز درآمد - هزینه				
	سازمان فضایی ایران، هزینه فعالیت‌های فضایی	۲۰,۰۰۰	۴۰,۰۰۰	۱۰۲,۰۰۰	۱۲۸,۰۰۰
	مرکز تحقیقات مخابرات ایران، فعالیت‌های تحقیقاتی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات	۳۰۰,۰۰۰	.	.	.
	سازمان فضایی ایران، توسعه فناوری و کاربردهای فضایی	۷۳۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰
	وزارت جهاد کشاورزی - تحقیقات کاربردی علوم دامی کشور	۱۰,۰۰۰	.	.	.
	پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات - فعالیت‌های تحقیقاتی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات	.	۲۸۰,۰۰۰	.	.
	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - فعالیت‌های تحقیقاتی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات و ارتقای فناوری‌های داخلی و تولیدات ملی	.	.	۱,۱۵۰,۰۰۰	۱,۱۵۰,۰۰۰
	جمع	۱,۰۶۰,۰۰۰	۱,۱۲۰,۰۰۰	۲,۰۵۲,۰۰۰	۱,۵۲۸,۰۰۰
۵۴۰۰۰۰	اعتبارات نهادهای خاص				
	مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	۱۰۰,۰۰۰	۷۸,۴۰۰	۵۰,۰۰۰	.
۵۵۰۰۰۰	اعتبارات ردیف‌های موردی (موقت)				
	وزارت جهاد کشاورزی - سیاستگذاری، تحقیق، پژوهش و فعالیت‌های اصلاح نژادی مرغ لاین	۴۰,۰۰۰	۴۱,۳۳۳	۴۵,۵۰۰	۴۰,۰۰۰
	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - حمایت از ده (پانزده شامل دانشگاه‌های علوم و بهداشت) دانشگاه برتر - موضوع جزء «۳» بند «الف» ماده (۲۰) قانون برنامه پنجم	۳۰۰,۰۰۰	۲۸۷,۴۹۴	.	.
	اعتبارات موضوع از ۱۵ دانشگاه یا مؤسسه آموزش عالی برتر - موضوع جزء «۳» بند «الف» ماده (۲۰) قانون برنامه پنجم (شامل دانشگاه‌های علوم و بهداشت)	.	.	۳۰۰,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰
	تقویت، ارتقای کیفیت امور آموزشی، علمی و پژوهشی فناوری (مشمول فصل توسعه علوم و فناوری)	.	.	.	.
	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - اعتبارات امور آموزشی و پژوهشی موضوع بند «ه» ماده (۱۶) قانون برنامه پنجم توسعه	.	۱,۲۶۵,۳۱۵	۱,۱۵۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰
	مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی - تدوین الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت	۱۰۰,۰۰۰	.	.	.
	مرکز تحقیقات سرطان	۲۰,۰۰۰	۱۷,۶۴۰	۱۸,۰۰۰	۱۸,۰۰۰
	پژوهشکده بیوتکنولوژی - جهاد دانشگاهی واحد تهران	۳۰,۰۰۰	۲۸,۷۴۹	.	.
	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - طرح‌های کلان ملی پژوهش و فناوری	.	۴۲۱,۱۶۰	۴۲۰,۰۰۰	۴۲۰,۰۰۰
	سازمان فضایی ایران - اعزام انسان به فضا	.	۱,۴۵۳,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	.
	کمک‌های فنی و اعتباری و حمایت‌های مالی از پروژه‌های فناوری نوین	.	۹۸,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰	.
	معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور - پژوهش‌های کاربردی و فعالیت مطالعاتی	.	.	۳۰,۰۰۰	.
	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور - پژوهش‌های کاربردی و فعالیت مطالعاتی	.	.	.	۳۰,۰۰۰

کد	عنوان	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴ (لایحه)
	مرکز ملی فضای مجازی کشور - طرح‌های کلان ملی فضای مجازی کشور	.	.	.	۱۰۰,۰۰۰
	تقویت و توسعه فعالیت‌های پژوهشی و به‌روزرآوری منابع و تجهیزات پژوهشی	.	.	.	۱,۲۰۰,۰۰۰
	شبکه ملی شبیه‌سازی و محاسبات علمی کشور	.	.	.	۱۰۰,۰۰۰
	موضوع بند «ج» تبصره «۱۰» (موضوع هزینه‌های تحقیقاتی یا ارتقای وضعیت زیست‌محیطی واحدهای تولیدی)	.	.	.	۲۰,۰۰۰
	جمع	۴۹۰,۰۰۰	۳,۶۱۲,۶۹۱	۳,۰۱۳,۵۰۰	۳,۲۲۸,۰۰۰
	جمع کل	۱,۶۵۰,۰۰۰	۴,۸۱۱,۰۹۱	۵,۱۱۵,۵۰۰	۴,۷۵۶,۰۰۰

۲-۳. نسبت کل اعتبارات تحقیق و توسعه دولتی به بودجه کل کشور

در جدول ۶، مبالغ اعتبارات پژوهشی بودجه سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ مقایسه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود کل اعتبارات پژوهشی دولتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۳، ۲۵ درصد رشد داشته است. همچنین، در جدول ۷، سهم کل اعتبارات پژوهشی دولتی (شامل اعتبارات برنامه‌ای + اعتبارات شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات دولتی + اعتبارات ردیف‌های متفرقه) به بودجه کل کشور آورده شده است.

جدول ۶. مبالغ اعتبارات پژوهشی بودجه سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

(میلیون ریال)

اعتبارات	سال	۱۳۹۳	لایحه ۱۳۹۴	درصد رشد
اعتبارات برنامه‌ای		۳۷,۶۸۸,۴۹۳	۴۶,۷۲۴,۹۰۷	۲۴
اعتبارات شرکت‌ها، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی		۳,۶۷۴,۱۴۵	۶,۵۶۰,۲۸۴	۷۹
اعتبارات ردیف‌های متفرقه		۵,۱۱۵,۵۰۰	۴,۷۵۶,۰۰۰	-۷
کل اعتبارات پژوهشی (R&D)		۴۶,۴۷۸,۱۳۸	۵۸,۰۴۱,۱۹۱	۲۵

جدول ۷. سهم اعتبارات پژوهشی دولت و شرکت‌ها از بودجه کل کشور

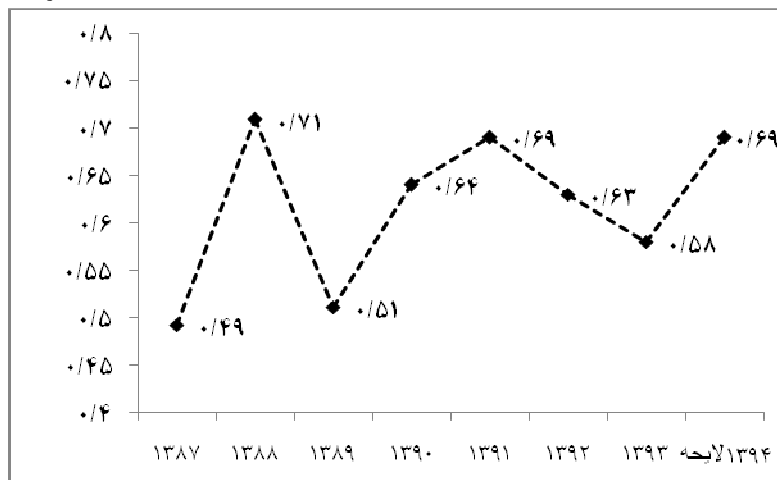
(میلیون ریال)

سال	بودجه کل کشور	کل اعتبارات پژوهشی دولتی	نسبت اعتبارات پژوهشی به بودجه کل کشور (درصد)
۱۳۹۰	۵,۰۸۳,۹۳۸,۷۲۹	۳۲,۴۷۲,۷۱۶*	۰/۶۴
۱۳۹۱	۵,۶۶۵,۶۱۸,۰۳۵	۳۹,۵۵۷,۱۴۲*	۰/۶۹
۱۳۹۲	۷,۲۷۷,۰۶۴,۵۱۰	۴۵,۸۰۸,۴۱۲	۰/۶۳
۱۳۹۳	۸,۰۳۳,۴۸۴,۵۸۱	۴۶,۴۷۸,۱۳۸	۰/۵۸
۱۳۹۴	۸,۳۷۹,۰۷۵,۴۸۱	۵۸,۰۴۱,۱۹۱	۰/۶۹

* طبق گزارش تفریح سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱، به ترتیب مبالغ ۱,۴۶۷ و ۶,۶۹۵ میلیارد ریال نیز از محل اعتبارات دستگاه‌های اجرایی به موجب قانون (۱) به امور پژوهشی و توسعه فناوری تخصیص یافته است و لذا این مبالغ نیز باید به هزینه‌کرد کل دولت در امر پژوهش اضافه شود. اما به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات سال‌های دیگر و برای تطابق با اطلاعات بقیه سال‌ها، مقادیر مزبور برای سال‌های فوق در این جدول لحاظ نشده است. در نمودار ۴ نسبت کل اعتبارات پژوهشی دولت به بودجه کل کشور نشان داده شده است.

نمودار ۴. نسبت کل اعتبارات پژوهشی دولت به بودجه کل کشور

(درصد)

۴-۲. نسبت اعتبارات پژوهشی به تولید ناخالص داخلی

یکی از شاخص‌های مهم در حوزه علم و فناوری که مورد قبول اکثریت صاحب‌نظران و سازمان‌های بین‌المللی و از ملاک‌های اصلی بررسی‌ها در مورد پیشرفت‌های علمی و فناورانه نیز هست، شاخص «شدت تحقیق و توسعه» است که عبارت است از نسبت هزینه‌های تحقیق و توسعه به تولید ناخالص داخلی (به درصد). در محاسبه این شاخص باید هزینه‌کرد تحقیق و توسعه کل کشور (اعم از بخش دولتی و غیردولتی) لحاظ شود. اما به دلیل عدم دسترسی به آمار دقیق و به روز از هزینه‌کرد تحقیق و توسعه بخش غیردولتی، در جدول ۸ تنها نسبت هزینه‌های تحقیق و توسعه دولتی (که در قسمت‌های قبلی این گزارش محاسبه شد) به تولید ناخالص داخلی محاسبه می‌شود. نسبت اعتبارات پژوهشی به GDP را نشان می‌دهد.

جدول ۸. نسبت اعتبارات پژوهشی دولتی به تولید ناخالص داخلی

(میلیون ریال)

سال	کل اعتبارات پژوهشی دولتی	تولید ناخالص داخلی (GDP) به قیمت بازار (به قیمت‌های جاری)	نسبت اعتبارات پژوهشی کل دولتی به GDP (درصد) (شدت تحقیق و توسعه دولتی)
*۱۳۹۰	۳۲,۴۷۲,۷۱۶	۶,۱۲۱,۰۰۴,۰۰۰	۰/۵۳
*۱۳۹۱	۳۹,۵۵۷,۱۴۲	۶,۷۹۳,۱۷۰,۰۰۰	۰/۵۸
**۱۳۹۲	۴۵,۸۰۸,۴۱۲	۹,۰۹۳,۰۲۴,۰۰۰	۰/۵۱
**۱۳۹۳	۴۶,۴۷۸,۱۳۸	۱۰,۷۷۴,۵۷۱,۰۰۰	۰/۴۲
لایحه ۱۳۹۴**	۵۸,۰۴۱,۱۹۱	۱۳,۶۱۲,۶۷۸,۰۰۰	۰/۴۳

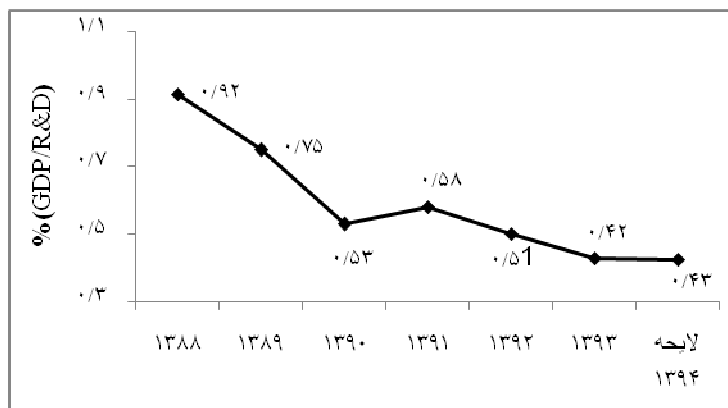
* علی‌رغم اینکه داده‌های مربوط به تولید ناخالص داخلی برای سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ توسط بانک مرکزی گزارش شده است، به منظور سازگاری بیشتر با داده‌های بعد، از داده‌های صندوق بین‌المللی پول استفاده شد که اختلاف جزئی با داده‌های بانک مرکزی دارند و تأثیر قابل توجهی بر محاسبه شاخص شدت تحقیق و توسعه نمی‌گذارند.

** سایت صندوق بین‌المللی پول (پیش‌بینی برای سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵).

در نمودار ۵ نسبت کل اعتبارات پژوهشی دولتی به تولید ناخالص داخلی نشان داده شده است.

نمودار ۵. نسبت کل اعتبارات پژوهشی دولتی به تولید ناخالص داخلی (درصد)

همان‌طور که نمودار ۵ نشان می‌دهد شاخص شدت تحقیق و توسعه دولتی در حال کاهش است. علی‌رغم افزایش مقدار مطلق اعتبارات پژوهشی دولتی طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴، اما به دلیل اینکه تولید ناخالص داخلی با نرخ بیشتری رشد می‌کند (با توجه به نرخ بالای تورم)، نسبت اعتبارات مزبور به تولید ناخالص داخلی طی سال‌های مذکور روندی کاهشی داشته است. به نظر می‌رسد با تداوم این روند، تحقق اهداف کلان حوزه پژوهش (یعنی افزایش سهم پژوهش از تولید ناخالص داخلی به ۳ درصد یا ۴ درصد) امکانپذیر نخواهد بود.

۳. اعتبارات فناوری و نوآوری

اعتبارات برنامه‌های توسعه فناوری که به نوآوری، کارآفرینی و تجاری‌سازی فناوری، ... مربوط هستند و مستقیماً صرف پژوهش نمی‌شوند برای سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در جدول ۹ ارائه شده است. این اعتبارات در بودجه تحقیق و توسعه محاسبه نشده است. انتخاب برنامه‌ها و اعتبارات مرتبط با این موضوعات، براساس تعریف و ماهیت فعالیت‌های ذیل برنامه‌های مرتبط انجام شده است و همان‌طور که جدول ۷ نشان می‌دهد، سرجمع این اعتبارات در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۳، حدود ۷۷ درصد رشد داشته است. البته لازم به توضیح است که با توجه به اینکه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴، فعالیت‌های ذیل برنامه‌ها نیز مشخص شده، امکان شناسایی فعالیت‌های بیشتری مرتبط با موضوعات نوآوری، کارآفرینی و تجاری‌سازی فراهم گردید و افزایش قابل توجه این اعتبارات نسبت به سال ۱۳۹۳ به این موضوع نیز می‌تواند مرتبط باشد.

اعتبارات برنامه‌های توسعه علم، فناوری و نوآوری که اساساً به توسعه و تجاری‌سازی فناوری و نوآوری مربوط هستند، اما مستقیماً صرف پژوهش نمی‌شوند برای سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در جدول ارائه شده است. این اعتبارات در بودجه تحقیق و توسعه محاسبه نشده است.

جدول ۹. اعتبارات فناوری و نوآوری (که در بودجه تحقیق و توسعه محاسبه نشده است) (۱۳۹۴-۱۳۹۳)

(میلیون ریال)

توضیحات	۱۳۹۴ (لایحه)	۱۳۹۳	برنامه	کد
فعالیت‌های مربوط به فناوری و نوآوری	۱۰۵,۰۰۰	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۰۱۰۳
	۴۴,۱۳۷	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۰۴۱۱
	۲۸۸,۲۶۴	-	برنامه پژوهش و تدوین راهبردها	۱۰۵۰۲
	۱۶,۰۰۰	-	برنامه حمایت از پژوهش‌های غیرتجاری	۱۰۵۰۳
	۱۱۶,۵۰۰	۱۲۰,۴۵۸	برنامه تدوین و ارتقای استاندارد ضوابط و مقررات	۱۰۵۰۸
فعالیت‌های مربوط به فناوری و نوآوری	۲۱۸,۱۶۶	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۰۵۱۰
	۲۱۰,۰۰۰	۱۷۹,۸۴۰	برنامه پشتیبانی علمی و پژوهشی از مجلس	۱۰۵۱۱
	۸۶۱,۷۱۳	۷۹۰,۸۸۰	برنامه توسعه فن‌آفرینی	۱۰۵۱۵
فعالیت‌های مربوط به فناوری و نوآوری	۱۴۱,۴۸۱	-	برنامه حمایت از توسعه علوم و فناوری‌های نوین	۱۰۵۱۷
	۹,۳۴۰,۸۹۵	۶,۶۳۶,۸۵۵	برنامه مدیریت و راهبری علم و فناوری	۱۰۵۱۸
	۲۷۰,۰۰۰	۲۵,۰۰۰	برنامه‌ریزی بازاریابی فناوری	۱۰۵۱۹
فعالیت‌های مربوط به فناوری و نوآوری	۷,۶۰۸	-	برنامه حمایت از توسعه قطب‌های علمی	۱۰۵۲۲
	۹۸,۸۹۴	-	برنامه توسعه علوم طبیعی محض و کاربردی	۱۰۵۲۴
	۲۸۷,۰۸۱	-	برنامه توسعه علوم مهندسی و فناوری پایه و کاربردی	۱۰۵۲۵
	۱۴۸,۳۶۳	-	برنامه توسعه علوم پزشکی پایه و کاربردی	۱۰۵۲۶
	۱۰,۸۳۵	-	برنامه توسعه علوم کشاورزی پایه و کاربردی	۱۰۵۲۷
	۴۲,۱۵۰	-	برنامه توسعه علوم اجتماعی پایه و کاربردی	۱۰۵۲۸
	۱۸۴,۸۲۵	-	برنامه توسعه علوم انسانی پایه و کاربردی	۱۰۵۲۹
	۲۰۸,۵۶۱	۱۹۲,۱۰۷	معرفی و ارائه موجودی علمی و فناوری	۱۰۵۳۰
	۸۶,۷۷۰	۷۹,۸۸۸	حفظ و گسترش موجودی علمی و فناوری	۱۰۵۳۱
	۷۲,۰۰۰	۱۰۰,۷۳۹	گردآوری و تدوین موجودی دانش	۱۰۵۳۲
	۱,۰۲۱,۳۱۵	۷۸۹,۵۳۱	تعامل و انتشار علم و فناوری	۱۰۵۳۳
فعالیت‌های مربوط به فناوری و نوآوری	۱۸۶,۰۵۰	-	حمایت از همکاری‌ها و دیپلماسی فناوری	۱۰۵۳۴
	۶۱,۵۵۰	۶۱,۵۵۰	حمایت از بسترسازی و شبکه‌سازی علم و فناوری	۱۰۵۳۶
فعالیت‌های مربوط به فناوری و نوآوری	۱۵,۲۰۰	-	برنامه حمایت از توسعه زیست‌فناوری	۱۰۵۳۸
	۱۶۲,۶۰۰	-	برنامه حمایت از توسعه فناوری نانو	۱۰۵۳۹
	۲۳۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	برنامه حمایت از همکاری‌های دانشگاه و صنعت	۱۰۵۴۷
فعالیت‌های مربوط به فناوری و نوآوری	۸۹,۱۲۶	-	برنامه کمک به نهضت تولید علم توسعه و ارتقای علوم انسانی	۱۰۵۴۹
	.	۱۳۵,۰۰۰	برنامه ساماندهی نظام نوآوری ملی و پشتیبانی از مراکز علمی و فناوری	۱۰۵۵۳
	۲۴۱,۵۴۸	۱۱۵,۰۰۰	برنامه کمک به فن‌آفرینی و شرکت‌های دانش‌بنیان	۱۰۵۵۴
	۲۵۶,۱۸۵	۱۰۰,۰۰۰	برنامه حمایت از مالکیت فکری و تجاری‌سازی علم و فناوری	۱۰۵۵۷

توضیحات	۱۳۹۴ (لایحه)	۱۳۹۳	برنامه	کد
فعالیت‌های مربوط به فناوری و نوآوری	۶,۲۳۷	-	برنامه دانش‌افزایی در حوزه علوم اسلامی	۱۰۵۵۸
	۳۵,۹۲۰	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی و تحقیقات نظامی	۲۰۱۲۹
	۲۲,۴۸۰	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۳۰۱۱۴
	۳,۴۶۱	-	برنامه تحقیقات کاربردی آموزش و پرورش	۳۰۱۵۳
	۲۱,۶۲۹	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۳۰۲۰۹
	۹۰,۰۰۰	-	برنامه اکتشاف، باستان‌شناختی و تاریخی	۳۰۲۲۷
	۷۷۹,۸۸۸	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۴۰۱۰۸
	۸۲,۰۰۰	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۴۰۲۰۵
	۶۴۹,۰۸۱	-	برنامه زمین‌شناسی	۴۰۳۰۳
	۲,۰۰۰	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۴۰۵۰۵
	۱۷۴,۱۷۶	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی هسته‌ای	۴۰۶۱۳
	۴۳,۶۴۵	-	برنامه توسعه فناوری و کاربردهای فضایی	۴۰۸۲۱
	۸۵,۱۵۵	-	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۴۰۹۱۰
	۱۲,۱۵۰	-	برنامه توسعه بانک‌های اطلاعات و فناوری ساختمان و مسکن	۴۰۹۱۴
اعتبارات ردیف‌های موردی موقت				
	۰	۱۵۰,۰۰۰	کمک‌های فنی و اعتباری و حمایت‌های مالی از پروژه‌های فناوری نوین	
	۱۷,۰۳۰,۵۸۹	۹,۵۷۷,۸۴۸	جمع کل	

۴. کل اعتبارات پژوهش، فناوری و نوآوری

کل اعتبارات پژوهش، فناوری و نوآوری از حاصل جمع کل اعتبارات پژوهشی و اعتبارات مربوط به نوآوری و تجاری‌سازی به شرح جدول ۱۰ حاصل می‌شود.

جدول ۱۰. کل اعتبارات پژوهش، فناوری و نوآوری

(میلیون ریال)

لایحه ۱۳۹۴	۱۳۹۳	سال	اعتبارات
۴۶,۷۲۴,۹۰۷	۳۷,۶۸۸,۴۹۳		اعتبارات برنامه‌های
۶,۵۶۰,۲۸۴	۳,۶۷۴,۱۴۵		اعتبارات شرکت‌ها و بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی
۴,۷۵۶,۰۰۰	۵,۱۱۵,۵۰۰		اعتبارات ردیف‌های متفرقه
۵۸,۰۴۱,۱۹۱	۴۶,۴۷۸,۱۳۸		کل اعتبارات پژوهشی (R&D)
۱۷,۰۳۰,۵۸۹	۹,۵۷۷,۸۴۸		اعتبارات فناوری و نوآوری
۷۵,۰۷۱,۷۸۰	۵۶,۰۵۵,۹۸۶		کل اعتبارات پژوهش، فناوری و نوآوری

جمع‌بندی و پیشنهادات

در این گزارش اعتبارات پژوهش، فناوری و نوآوری در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ بررسی شد. بدین‌منظور ملاک شناسایی برنامه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با تحقیق و توسعه، ویرایش ششم راهنمای فراسکاتی (۲۰۰۲) بوده است. کل اعتبارات پژوهشی از حاصل جمع اعتبارات برنامه‌ای تحقیق و توسعه، اعتبارات پژوهشی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تحقیق و توسعه در ردیف‌های متفرقه حاصل می‌شود. اعتبارات مزبور با ۲۵ درصد افزایش در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۳ به ۵۸,۰۴۱ میلیارد ریال رسیده است. از کل اعتبارات پژوهشی کشور، ۴۶,۷۲۵ میلیارد ریال به اعتبارات برنامه‌ای مربوط است که این رقم معادل ۱/۷۵ درصد از بودجه عمومی دولت است و نسبت به سال ۱۳۹۳، ۲۴ درصد رشد نشان می‌دهد.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نسبت کل اعتبارات پژوهشی به بودجه کل کشور ۰/۶۹ درصد و همچنین نسبت آنها به تولید ناخالص داخلی (شاخص شدت تحقیق و توسعه) ۰/۴۳ درصد می‌باشد. اما بررسی شاخص شدت تحقیق و توسعه دولتی در یک بازه وسیع‌تر یعنی طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ نیز نشان می‌دهد که علی‌رغم افزایش مقدار مطلق اعتبارات پژوهشی دولتی و به دلیل اینکه تولید ناخالص داخلی با نرخ بیشتری رشد می‌کند (با توجه به نرخ بالای تورم)، نسبت اعتبارات مزبور به تولید ناخالص داخلی طی سال‌های فوق‌روندی کاهشی داشته است. از این‌رو، به نظر می‌رسد با تداوم این روند، تحقق اهداف کلان حوزه پژوهش (یعنی افزایش سهم پژوهش از تولید ناخالص داخلی به ۳ درصد یا ۴ درصد) امکانپذیر نخواهد بود. نکته مهم اینکه به دلیل عدم دسترسی به آمار دقیق و به روز، هزینه‌کرد تحقیق و توسعه بخش غیردولتی، در این محاسبات لحاظ نشده است در حالی که در محاسبه شاخص شدت تحقیق و توسعه کشور، باید هر دو بخش دولتی و غیردولتی شرکت داده شوند.

مسئله اساسی دیگر اینکه ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۲ با تأکید بر اقتصاد دانش‌بنیان و نیز ابلاغ سیاست‌های کلی علم و فناوری در سال ۱۳۹۳ بر افزایش بودجه تحقیق و پژوهش به حداقل ۴ درصد تولید ناخالص داخلی تا پایان سال ۱۴۰۴، نشان‌دهنده اهمیت روزافزون مسئله پژوهش و فناوری برای کشور است. در همین راستا بودجه پژوهش کشور نیز به‌عنوان مهمترین نیروی محرک نظام پژوهش کشور نیازمند توجه بیشتر است. بدین منظور باید تا حد امکان از ظرفیت‌ها، منابع و امکانات کشور به نحو بهینه استفاده کرد و آنها را هرچه بیشتر به سمت تقویت نظام پژوهش و تأمین منابع مالی پژوهش سوق داد. یکی از اقدامات خوبی که در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ در این راستا انجام شده است، اضافه شدن بند «س» تبصره «۱۹» ماده واحده است که به موجب آن، کاهش اعتبارات برنامه‌های فصل توسعه علوم و فناوری و پژوهش کاربردی ذیل سایر فصول توسط دستگاه‌های اجرایی، ممنوع شده است.

نکته مهم دیگر در ارتباط با قانون موسوم به ۱ درصد است که به موجب آن دستگاه‌های اجرایی مکلف می‌شوند بخشی از اعتبارات خود را صرف فعالیت‌های پژوهشی و توسعه فناوری نمایند. این حکم در ماده واحده قوانین بودجه ۱۳۸۸-۱۳۹۲ گنجانده شده بود و در همان سال‌ها تأثیر مثبتی بر افزایش بودجه پژوهشی کشور داشت. به‌عنوان مثال گزارش تفریغ بودجه سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ نشان می‌دهد که به ترتیب اعتباری نزدیک به ۱,۴۶۷ و ۶,۶۹۵ میلیارد ریال از محل قانون ۱ درصد به پژوهش و توسعه فناوری اختصاص یافته است، اما این حکم در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ نیامده است و این امر می‌تواند یکی از منابع افزایش هزینه‌کرد پژوهش در کشور را حذف کند.

گذشته از اعتبارات پژوهشی، بررسی اعتبارات فناوری و نوآوری نشان داد که افزایش قابل توجهی در این بخش صورت گرفته است. کل اعتبارات پژوهش، فناوری و نوآوری کشور در لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ به حدود ۷۵,۰۷۲ میلیارد ریال بالغ شده است که در مقایسه با بودجه سال ۱۳۹۳، حدود ۳۴ درصد رشد داشته است. در ارتباط با اعتبارات فناوری و نوآوری نیز مبلغ سیصد میلیون (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار در بند «ز» تبصره «۵» ماده واحده عنوان گردیده که در قالب یک ردیف اعتبار ۸,۸۵۰ میلیارد ریالی برای معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری دیده شده است. لازم به ذکر است طبق بررسی‌های به عمل آمده، بخش زیادی از منابع پیش‌بینی شده برای صندوق نوآوری و شکوفایی در سال‌های قبل به این صندوق اختصاص یافته است ولی فرآیند گند اعطای تسهیلات به شرکت‌های دانش‌بنیان سبب شده است بخش عمده‌ای از منابع سال‌های قبل مصرف نشده باقی بمانند. این امر، ضرورت تسریع فرآیندهای تشخیص صلاحیت و بررسی طرح‌های شرکت‌های دانش‌بنیان را آشکار می‌سازد؛ شرکت‌هایی که کارکرد اصلی آنها تجاری‌سازی نتایج تحقیقات و منتفع ساختن اجتماع از ثمرات سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در پژوهش است.

منابع و مأخذ

۱. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)، راهنمای فراسکاتی، دستورالعمل یکسان پیشنهادی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) برای ارزیابی فعالیت‌های تحقیق و توسعه تجربی-۲۰۰۲، مترجم: فریبا نیک‌سیر، چاپ مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، ۱۳۸۴.
۲. قوانین بودجه سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۳.
۳. قانون برنامه پنجم توسعه.
۴. قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات، مصوب ۱۳۸۹/۸/۳۰ مجلس شورای اسلامی.
۵. گزارش بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۳ کل کشور، ۴۱. بخش پژوهش و فناوری، مرکز پژوهش‌های مجلس، اسفندماه ۱۳۹۱.
۶. گزارش تفریغ بودجه سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱.
۷. لایحه بودجه سال ۱۳۹۴.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۰۵۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور ۱۲. بخش پژوهش، فناوری و نوآوری

نام دفتر: مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین (گروه فناوری‌های نو)

تهیه و تدوین کنندگان: سهیلا خردمندنیا، مرتضی براتی

مدیر مطالعه: پریسا علیزاده

ناظر علمی: مهدی فقیهی

همکاران: اکبر زین‌العابدینی

متقاضی: کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. تحقیق و توسعه

۲. تولید ناخالص داخلی

۳. فناوری

۴. نوآوری

۵. بودجه عمومی دولت

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۹/۲۷